

KECSKÉS D. GUSZTÁV

Az ENSZ Titkárság belső feljegyzései az 1956. őszi magyar válságról¹

Bevezető

Az 1956-os magyar forradalom napjaiban általános remény élt a magyar társadalomban, hogy az *Egyesült Nemzetek Szervezete* – annak Biztonsági Tanácsa, Közgyűlése vagy főtitkára – jelentős szerepet játszhat a forradalom nemzetközi konszolidálásában. Egyesek ENSZ-megfigyelők érkezését várták, míg mások egyenesen „kéksisakos” katonai alakulatokat.² Mindez, mint tudjuk, elmaradt. Ma is fontos azonban, hogy feltegyük a kérdést: hogyan tekintettek a „magyar kérdésre” a New York-i ENSZ-palota 38. emeletéről, ahol Dag Hammarskjöld főtitkár irodája volt?

A Magyarország és az ENSZ kapcsolatáról rendelkezésre álló szakirodalomban csekély számban található kifejezetten történeti tárgyú publikáció.³ Az egyetlen gyakrabban elemzett téma a magyar kérdés ENSZ-beli útja az 1956-os forradalom után. Erről sincs azonban átfogó monográfia vagy hosszabb, az 1956

---

1 A közleményben szereplő dokumentumok az ENSZ Levéltárából (United Nations – Archives and Records Management Section = UNARMS) származnak. A 2003 június–augusztusában New Yorkban tett tanulmányutamat a Magyar Állami Eötvös Ösztöndíj és a Külügyminisztérium támogatta. A Magyarország és az ENSZ, 1945–1990 címmel végzett kutatásaimhoz Bolyai János kutatási ösztöndíjban részesülök.

2 *Békés Csaba*: Az 1956-os magyar forradalom a világpolitikában. Bp. 1996. 41.

3 Íme néhány kivétel. Könyvek: *Rózsa György*: A magyar társadalomtudományok az UNESCO kiadványaiban. Bp. 1960.; *Tájékoztató Magyarország helyzetéről. A Magyar Népköztársaság küldöttségének részvétele az ENSZ Közgyűlés XVI. ülészakánának munkájában*, 1961. szeptember 19–1962. február 23. Bp. 1962.; *A magyar külpolitika dokumentumai. A Magyar Népköztársaság küldöttségének részvétele az ENSZ Közgyűlés XVII. ülészakánának munkájában*. Bp. 1962.; *Gombocz István*: Magyarország az UNESCO kiadványaiban 1946–1968. Bibliográfiai összeállítás. Bp. 1970.; *A 40 éves UNESCO és Magyarország*. Szerk. Salgó Lászlóné. Bp. 1986.; *Az ENSZ-család és Magyarország*. Szerk. Gömbös Ervin. Bp. 1997. Folyóiratcikkek: *Pulay Gábor*: Magyarország az ENSZ tagja. *Jogtudományi Közlöny* 11(1956) 1–5.; *Dr. Réczei László*: A magyar jogászság felemeli szavát az ENSZ ötös bizottságának jelentése ellen. *Magyar Jog* 4(1957) 209–213.; *Tiltakozó jogász nagygyűlést...* *Magyar Jog* 4(1957) 239–240.; *Dr. Ustor Endre*: Magyar javaslat az ENSZ közgyűlési napirendjén. *Magyar Jog* 11(1964) 491–492.; *A Magyar Népköztársaság Kormányának az ENSZ-főtitkárhoz eljuttatott nyilatkozata az ENSZ Alapokmányának felülvizsgálatával kapcsolatban*. *Külpolitika* 2(1975) 3. sz. 122–123.

és 1963 közti periódus egészét átfogó, levéltári kutatásokra alapozott tanulmány. Legjobban a nyugati hatalmak magyar kérdéssel kapcsolatos ENSZ-beli tevékenységét ismerjük főként amerikai, brit és francia külügyi források alapján.⁴ Az 1957 januárjában a magyar forradalom ügyének kivizsgálására alakult ENSZ Ötös Bizottság munkájáról megjelent néhány dokumentum, így a testület 1957. júniusi első jelentése, valamint a tanúként meghallgatott Kéthly Anna memorandumja és Kővágó József vallomása.⁵ Több iratközlés foglalkozik az Ötös Bizottság jelentése ellen a kádári vezetés által szervezett tiltakozókampánnyal.⁶ A bizottság gyanús körülmények között, fiatalon elhunyt dán származású másodtitkárának, Povl Bang-Jensennek a tevékenységét és sorsát jelentős publikációk dolgozzák fel.⁷ Rendelkezésünkre áll továbbá a „magyar ügyről” néhány rövid összefoglalás.⁸ Az ENSZ és a magyar forradalom világpolitikai összefüggéseit Békés Csaba vizsgálta.⁹

-
- 4 A magyar kérdés az ENSZ-ben és a nyugati nagyhatalmak titkos tárgyalásai. 1956. október 28–november 4. (Brit külügyi dokumentumok). Közli: Békés Csaba. In: Évkönyv II. 1993. Bp. 1993. 39–71. (angol változat: *Uő*: The Hungarian Question on the UN Agenda. Secret Negotiations by the Western Great Powers October 26th–November 4th 1956. British Foreign Office Documents. The Hungarian Quarterly 41[2000] 157. sz. 103–122.); *Uő*: Az 1956-os magyar forradalom i. m.; *Magyarics Tamás*: Az Egyesült Államok és Magyarország, 1957–1967. Századok 130(1996) 571–612.; *Iratok a magyar–amerikai kapcsolatok történetéhez, 1957–1967. Dokumentumgyűjtemény. Szerk. Borhi László. Bp. 2002.*; *Kecskés Gusztáv*: Franciaország politikája az ENSZ-ben a „magyar ügy” kapcsán: 1956–1963. Századok 134(2000) 1171–1194.; *Uő*: A NATO és a magyar forradalom. In: A magyar forradalom eszméi. Eltírásuk és győzelmük. Szerk. Király Béla–Lee W. Congdon. Bp. 2001. 106–129.
- 5 1956. Az Egyesült Nemzetek Szervezete különbizottságának jelentése. Bp. 1989.; Kéthly Anna memorandumja az ENSZ Magyar Bizottságához. Ford. és sajtó alá rend. Baranyai Tibor. Világosság 33(1992) 867–880.; Kővágó József tanúvallomása az Egyesült Nemzetek Közgyűlése által a magyar ügyben létrehozott öttagú bizottság előtt New Yorkban 1957. január 29-én. Hírel 9(1996) 11. sz. 40–53.
- 6 Az ENSZ és Magyarország, 1957. Dokumentumok az ENSZ Ötös Bizottságának jelentése elleni magyarországi tiltakozó kampány szervezéséhez. Bev. Poór Edit–Cseh Gergő Bendegúz. Társadalmi Szemle 50(1995) 5. sz. 80–90.; Buzogány vagy nádpálca? Dokumentumok. Beszélő 1(1996) 8. sz. 74–76.
- 7 *Bo Lidgaard*: A legmagasabb ár. Povl Bang-Jensen és az ENSZ, 1955–1959. Bp. 2000.; *Nagy András*: A Bang-Jensen-ügy. '56 nyugati ellENSZélben. Bp. 2005. Ld. még: *Uő*: Jelentés egy kutatásról. A „Bang-Jensen-ügy”. (Ami történt és ami nem történt 1956 után az ENSZ-ben). In: Évkönyv III. 1994. Bp. 1994. 293–298.; *Hajdú Szabolcs*: '56 külföldi hőse. Povl Bang-Jensen forradalmunkért életével fizetett. Új Idők 4(1999) 4. sz. 1–2.
- 8 *Varga László*: Az ENSZ és a magyar forradalom. História 14(1992) 8. sz. 30–32.; *Király Béla*: A magyar kérdés az ENSZ-ben: 1956–1963. In: A tudomány szolgálatában. Emlékkönyv Benda Kálmán 80. születésnapjára. Szerk. Glatz Ferenc. Bp. 1993. 379–381.; *Uő*: Az ENSZ és a magyar forradalom. In: A magyar forradalom eszméi i. m. 130–144. Vö. *Murányi Gábor*: A Konduktor-ügy. Kós Péter: „Kormánynyilatkozatot ismerttettem”. In: *Uő*: Az átkos múlt hetek. Bp. 1996. 155–166.
- 9 *Békés Cs.*: Az 1956-os magyar forradalom i. m.; *Uő*: A magyar kérdés az ENSZ-ben. Rubicon 7(1996) 8–9. sz. 20–22. Ld. még: *Kecskés Gusztáv*: A szuezi válság és az 1956-os magyar forradalom. In: *Denis Lefebvre*: A szuezi ügy. Bp. 1999. (Osiris könyvtár. Média) 135–148.

A Magyarország és a világszervezet kapcsolatára vonatkozó legnagyobb terjedelmű és legértékesebb külföldi forrásanyag az ENSZ Titkárság belső iratai, amelyek nagyrészt New York-i archívumokban, így az ENSZ Levéltárában (*United Nations – Archives and Records Management Section*) és a Columbia Egyetem Könyvtárának (*Buttler Library*) Kézirattárában (*Rare Book and Manuscript Library*) található. A magyar kérdés ENSZ-beli útjának megértéséhez a volt szovjet csatlósállamokkal és a kelet–nyugati kapcsolatokkal foglalkozó, az ENSZ Titkárságán készült elemzések is segítséget nyújtanak. A szovjet csatlósállamokról szóló dokumentumok közül kiemelkedik három, összesen 108 oldalas, dátum nélküli, de bizonyára 1957-ben íródott tanulmány, amelyek közül az első a „Politikai fejlemények a kelet-európai országokban Sztálin szerepének Hruscsov általi átértékelése után”, a második „Lengyelország a desztalinizáció után”, míg a harmadik „Magyarország a desztalinizáció után” címet viseli. A teljes Magyarországgal kapcsolatos anyag legnagyobb része az 1956 és 1963 közötti évekből származik, és a magyar forradalom ügyének ENSZ-beli kezelésével függ össze. Ebben az időszakban Magyarország nemzetközi válsággócként jelent meg a világszervezet számára, amellyel az ENSZ Biztonsági Tanácsán és Közgyűlésén túl több vizsgálóbizottság és szakosított intézmény foglalkozott (az Egyesült Nemzetek Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete, a Menekültügyi Főbiztoság, az Egészségügyi Világszervezet, az Egyesült Nemzetek Gyermekevédelmi Alapja stb.). Újdonságnak számít, hogy az e szervezetek által készített nyilvános ENSZ-dokumentumokon túl immár megismerhetjük a szóban forgó anyagok keletkezésének folyamatát, és az azok felhasználására kidolgozott terveket is. Különösen fontosak a főtitkár számára a magyar forradalomról és az annak leverése nyomán berendezkedő Kádár-kormányról fogalmazott elemzések, amelyek közül hármát az alábbiakban közlünk. A Columbia Egyetem Kézirattárában Andrew Cordier főtitkárhelyettes (*Assistant Secretary-General*) dokumentumai közt fellelhető négydoboznyi anyag a magyar ügy ENSZ-beli kezeléséről, elsősorban az 1957. januárban alakult, a magyar forradalom okait és lefolyását vizsgáló ún. Ötös Bizottság tevékenységéről. Dag Hammarskjöld svéd származású ENSZ-főtitkár (1953–1961) iratainak egy részét halála után Stockholmba szállították. A svéd Királyi Könyvtár Kézirattárában elhelyezett dokumentációból mintegy 2000 oldalnyi közvetlenül Magyarországgal foglalkozik. Illusztrációként említem ebből azt az 1956. november 15–16-i táviratváltást, amely Andrew Cordier és a szuezi háború következményeinek rendezése végett éppen Kairóban tartózkodó Dag Hammarskjöld között zajlott. Hammarskjöld igyekezett kitérni az elől az amerikai felvetés elől, hogy az ENSZ főtitkáraként erőteljesen fellépjen a magyarok tömeges Szovjetunióba hurcolása ellen. Úgy találta, hogy egy ilyen állásfoglalás nem segítene a magyarokon, viszont megnehezítené közel-keleti tárgyalásait. E dokumentum kapcsán újra megkérdézhetjük: hogyan is tekintettek Magyarország ügyére az ENSZ székházának 38. emeletéről?

Az alább közölt három bizalmas minősítésű jelentés alapján, amelyeket az ENSZ Titkárság Politikai és Biztonsági Tanácsi Ügyosztálya készített a főtitkár számára a magyarországi helyzetről, nehéz pontos választ adni. Megfogalmazha-

tunk azonban feltételezéseket, amelyeket a további kutatások megerősíthetnek, vagy cáfolhatnak majd. A nyugati nagyhatalmak egykorú diplomáciai irataiban és az *Észak-atlanti Szerződés Szervezete* Irattárának ma már ismert dokumentumaiban az ENSZ apparátusától eltérő látásmód bontakozik ki az 1956-os magyar események megítélésében. A nyugati külügy műhelyeiben egyértelmű rokonszenvvel fogadták a forradalmat megelőző olvadás jelenségeit, a szabadabbá váló sajtót, a megélnékül kulturális és gazdasági kapcsolatokat, a terror enyhülését. A nyugati kormánykörök és a közvélemény később lelkesen követte a forradalom kitörésének és sikereinek híreit. Szabadsághősökként ünnepelték a szovjet tankokkal szembeszálló „pesti srácokat”. Kezdeti bizonytalanság után egyértelmű elismeréssel szóltak Nagy Imre miniszterelnök tevékenységéről. Értékelték a városok és a vidék lakosságát összeforrasztó nemzeti egységet. Az utolsó napokban aggodalommal figyelték a szovjetek hadmozdulatait, és mélyszégyen felháborodással fogadták az 1956. november 4-i véres szovjet intervenciót. Kádár János Moszkva által támogatott kormányát és annak megtorló intézkedéseit pedig a leghatározottabban elítélték, így Nagy Imre és társai letartóztatását és Romániába hurcolását is. Az ENSZ Titkárság Politikai és Biztonsági Tanácsi Ügyosztálya által készített elemzések azonban egészen más szemléletet tükröznek. A forradalomban létrejött politikai csoportosulások jellemzése során a lassan formálódó egység helyett a kibékíthetetlen ellentétekre kerül a hangsúly. A Szovjetunióval szemben kibontakozó konfliktus fő okát az ENSZ-hivatalnokok abban látják, hogy Nagy Imre kormánya „képtelen a Szovjetunió rendkívül gyorsan változó külpolitikájának megfelelő ésszerű politikai irányvonal kialakítására”. A magyar lakosságot a szovjetek számára sértő nacionalista túlfűtöttséggel vádolják. A Varsói Szerződésből való november 1-jei kilépés a magyar kormány hibájaként jelenik meg e bizalmas minősítésű ENSZ-dokumentumokban. Rákosi Mátyás 1955–1956-os politikai törekvéseit ezzel szemben pozitívan ítélik meg. Az eredmény az ENSZ-szakértők szerint Nagy Imre korábbi politikája és a szakszervezetek együttműködésének hiánya miatt maradt el... Az *Államvédelmi Hatóság*ot a kormányhoz hű „államrendőrségnek” nevezik. A szovjet csapatok véres beavatkozásáról csak igen visszafogott beszámoló olvasható. És feltűnnek a veszélyes „ellenforradalmi elemek” is. A szovjetekkel együtt harckocsin visszatérő Kádár önkényes lépéseit, így a kormányzati hatalom törvénytelen megragadását, később pedig a munkástanácsokkal szemben tanúsított brutális intézkedéseket megértően tudomásul veszik. Nagy Imrének és társainak az elrablását és külföldi fogva tartását meg sem említik. Amíg a NATO-országok diplomáciai bojkott alatt tartják a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányt, az ENSZ Titkárság belső anyagai pozitív színben tüntetik fel Kádárt: „a kormány hajlandó bármilyen működőképes elképzelést elfogadni, amely biztosítaná a politikai stabilitást és a gazdaság helyreállítását, amennyiben az nem ássa alá a szocialista állam alapjait”. Úgy tűnik tehát, hogy – a tárgyilagosság látszatát mindvégig fenntartva – inkább a szovjet érdekek figyelembevételével vonják le következtetéseiket az ENSZ-elemzők. A jelentések készítői a Kádár-rendszer első hónapjainak bemutatásához vélhetően főként hivatalos magyar forrásokat, így a *Népszabadság*ot és

Kádár 1956. november 4-én hajnalban elmondott rádióbeszédét használták. Ez utóbbiból hosszan idéztek.¹⁰ A forráskritika nyomait helyenként csak az idézőjelek kitétele jelzi. Mivel magyarázható ez a meghökkentő részrehajlás?

A válaszban sok még a bizonytalanság. Annyit tudunk, hogy a közölt iratokat kibocsátó Politikai és Biztonsági Tanácsi Ügyosztály az ENSZ megalakulása óta a szovjetek felügyelete alá tartozott. 1956 őszén Dragoszlav Protics főtitkár-helyettes, jugoszláv származású diplomata vezette, akinek négy irodavezetőjéből kettő a szovjet blokk képviselője volt.¹¹ A szovjetek és szövetségeseik feltételezhető erőteljes titkosszolgálati jelenléte és ennek hatása az ENSZ intézményeiben további kutatások tárgyát képezi. Az alább olvasható három irat tehát – amelyek az ENSZ Levéltárából származó, Magyarországra vonatkozó első dokumentumközlések – még csak a kiindulópontot jelentik.

Dokumentumok

I.

Politikai és Biztonsági Tanácsi Ügyosztály

Bizalmas
1956. november 2.
PSCA/PAD/56-55

Feljegyzés a közelmúlt magyarországi politikai eseményeiről¹²

1. A politikai stabilitás hiánya, amely Magyarországot a tíznapos fegyveres felkelés után még mindig jellemzi, nyilvánvalóan tükrözi, hogy (a) az országban vélhetően kibékíthetetlen ellentétek vannak a létrejött politikai csoportosulásokon belül, és (b) a jelenlegi politikai vezetés képtelen a Szovjetunió rendkívül gyorsan változó külpolitikájának megfelelő ésszerű politikai irányvonal kialakítására. A közelmúlt lengyelországi politikai fejleményeivel ellentétben, és mert Magyarországnak egyelőre nem kell szembenéznie esetleges határmódosításból

10 Az ENSZ Titkárságnak az 1956-os magyar forradalomról és a korai Kádár-korszakról készített elemzéseiben kimutatható szovjet hatásról elsőként Nagy András írt. Ld. *Nagy A.: A Bang-Jensen-ügy* i. m. 33., 42., 66–67., 80.

11 *Nagy A.: A Bang-Jensen-ügy* i. m. 91., 104., 108. Állításainak alátámasztására idézi: *Exposé of Soviet Espionage. Prepared by the Federal Bureau of Investigation. United States Department of Justice for the Committee on the Judiciary, United States Senate. Washington D. C., May 1960.; Soviet presence in the U. N. Secretariat. Report of the Senate Select Committee on Intelligence. Washington D. C., May 1985.*

12 A dokumentum levéltári jelzete: UNARMS, S-0188-0006-02. Political and Security Council Affairs reports (Protitch reports) – Hungary (01/11/1956–13/12/1956). Note on recent political developments in Hungary, PSCA/PAD/56-55, 2 November 1956, DPSCA, confidential. 4 oldal. Kis sárga papíron 1956. nov. 6-i dátummal jelezve: „to The Secretary General”, „your information” („a Főtitkárnak”, „az ön tájékoztatására”).

adódó problémákkal, a lakosság jelentős része, nacionalista érzésektől áthatva, olyan drasztikus politikai revíziót sürget, amely sértő lehet a Szovjetunió számára.

2. Főként a Kommunista Párt XX. Kongresszusa idején a Szovjetunió részéről ismételten elhangzó hivatalos kijelentések következtében, miszerint a marxizmus-leninizmus doktrínájának alapelveit dinamikusabban, de ugyanakkor rugalmasabban kell értelmezni, az az elképzelés alakult ki, hogy a Varsói Szerződés 8. paragrafusában lefektetett alapelvek jobban meg fognak majd valósulni, és hogy „a barátság és együttműködés szelleme” a szerződő felek között alárendelődik majd „az önállóság és függetlenség kölcsönös tiszteletben tartásáról és a belügyekbe történő be nem avatkozásról szóló alapelveknek”.¹³ Nagy Imre miniszterelnök, a szembeötlő elvi ellentétek szorításában, láthatóan képtelen arra, hogy az eseményeket a Varsói Szerződés keretein belül tartsa, így arra kényszerült, hogy november 1-jei hatállyal a szerződést felmondja, és egyidejűleg arra kérte az Egyesült Nemzetek Szervezetét, hogy a négy nagyhatalom garanciavállalásával segítsen elfogadtatni Magyarországot semlegességét.¹⁴

3. Rákosi Mátyás, a Magyar Kommunista Párt főtitkára,¹⁵ 1955–1956 között központosítottabb gazdasági tervezést próbált megvalósítani, azonban sikertelenül, részben elődje, Nagy Imre dekollektivizációs politikája miatt, részben pedig azért, mert a Dolgozók Szakszervezete láthatóan a kiegyensúlyozott, ha nem is dinamikus gazdaság fenntartásához szükséges kvóták teljesítése terén sem volt hajlandó együttműködni.¹⁶ Rákosit 1956. július 18-án leváltották a párt főtitkári posztjáról,¹⁷ és számos 1948 óta elfelejtett politikai elem került elő újra, igényelve az általános politika átalakítását. A gyors egymásutánban lezajló politikai ese-

13 A Varsóban 1955. máj. 14-én aláírt szerződés 8. cikkelyének pontos magyar fordítása a következő: „A Szerződő Felek kijelentik, hogy az egymás közötti gazdasági és kulturális kapcsolatok továbbfejlesztése és erősítése érdekében, a barátság és az együttműködés szellemében fognak eljárni, kölcsönösen tiszteletben tartván függetlenségüknek, állami szuverenitásuknak és az egymás belügyeibe való be nem avatkozásnak az elvét.” Ld. Nemzetközi szerződések 1945–1982. A második világháború utáni korszak legfontosabb külpolitikai szerződései. Feldolgozta, a tanulmányokat írta: Halmosy Dénes. Bp. 1985. 285.

14 A/3251-es számú hivatalos ENSZ-dokumentum (1956. nov. 1.), amelyet elsőként közölt: National Communism and Popular Revolt in Eastern Europe: A Selection of Documents on Events in Poland and Hungary, February–November, 1956. Ed. Paul L. Zinner. New York, 1956. 462–463.

15 Helyesen: a Magyar Dolgozók Pártjának első titkára.

16 Nem tudjuk, mit értett a feljegyzés írója „Dolgozók Szakszervezete” alatt.

17 1956. júl. 17-én váratlanul Magyarországra érkezett Anasztasz Ivanovics Mikojan, a Szovjet Kommunista Párt Központi Bizottsága Elnökségének tagja, és közölte Rákosi Mátyás leváltását. Az MDP Központi Vezetőségének másnap kezdődő ülésén Rákosi „egészségi állapotára” hivatkozva lemondott első titkári funkciójáról, majd Magyarországot végleg elhagyva a Szovjetunióban kapott menedéket. A közölt dokumentumokban szereplő tények pontosításához felhasznált irodalom: 1956 kézikönyve. Kronológia. Írta, összeállította: Hegedűs B. András–Beck Tibor–Germuska Pál. Bp. 1996.; *Békés Cs.: Az 1956-os magyar forradalom i. m.; Szakolczai Attila: Az 1956-os forradalom és szabadságharc.* Bp. 2001.

mények közül a legjelentősebbek a következők: Rajk Lászlót rehabilitálták, Nagy Imrét újra felvették a pártba, a protestáns Ordass püspököt szabadlábra helyezték, elfogták Farkas Vladimírt, a titkosrendőrség vezetőjét, továbbá a Hazafias Népfront (Kommunista Párt) [sic!] újonnan megválasztott főtitkára, Gerő Ernő közeledni kezdett Tito marsallhoz, akit korábban megtagadtak az ortodox marxizmustól való elhajlásáért.¹⁸

4. Gerő részt vett a Hruscsov és Tito marsall között zajló jaltai tárgyaláson október első hetében,¹⁹ és október 14-én egy küldöttség élén Belgrádban járt. A küldöttség tagjai a következők voltak: Hegedüs András, a Minisztertanács elnöke, Apró Antal, Kovács István és Kádár János helyettesek, az utóbbi a Hazafias Népfront rangos képviselője, akit a Rákosi-rendszer alatt atrocitások érték.²⁰ A Jugoszlávia vezető személyiségeivel folytatott megbeszélések után, október 22-én megállapodást írtak alá, amely hangsúlyozta a szoros, de önkéntes együttműködést a két állam között a marxizmus-leninizmus elvein alapuló szocialista társadalom felépítésében, az egymás belügyeibe való beavatkozás nélkül. Ez az egyezmény azt az új irányt tükrözte, amely már eltávolodott a centralizált gazdaság rugalmatlan megvalósításának gondolatától.²¹

5. Időközben, Budapesten a korábban szunnyadó Rákosi-ellenes erők lendületbe jöttek, és kiszorították Gerőt Rákosihoz fűződő múltbeli kapcsolatai miatt. Ennek következtében nőtt Nagy Imre támogatottsága, aki, bár jól ismerte az ortodox marxista gazdasági felfogást, 1953–1955 között, miniszterelnöksége alatt figyelemre méltó önállóságnak adta jelét a marxista elvek magyar problémákra való alkalmazása terén. Ezért, bizonyos szempontból, egyre inkább a lengyelországi Gomułka magyar megfelelőjének kezdték tekinteni. Budapesten, Európa egyik legnagyobb kulturális központjában, a Petőfi Irodalmi Társaság és az Egyetemi Hallgatók Klubja²² október 23-án kedd délután Bem tábornok, az 1848-as szabadságharc lengyel hőséneke emlékműve előtt tüntetett, hogy ezúton fejezze ki támogatását a lengyelországi Gomułka-rezsim iránt. Azonban ez a tüntetés, amelyen a lakosság sok más rétege is részt vett, az erősen felfűtött érzelmi légkör hatására népi, nemzeti megmozdulássá alakult, amely hangosan követelte az országos szabad választásokat, a sajtószabadságot, a Szent István-

18 1956. szept. 5-én a Legfelsőbb Bíróság felmentette az 1948-ban törvénytelenül elítélt Ordass Lajos evangélikus püspököt. Ugyanezen a napon tartóztatták le Farkas Vladimírt, az Államvédelmi Hatóság tisztjét. Gerő Ernő 1956. júl. 18-tól 1956. okt. 25-ig a Magyar Dolgozók Pártja első titkára volt.

19 Joszip Broz Tito, a Jugoszláv Kommunista Szövetség főtitkára, Jugoszlávia köztársasági elnöke 1956. szept. 27-én repült a Krimbe „vadászatra”, és okt. 5-ig töltötte szabadságát a Szovjetunióban. Gerő Ernővel ténylegesen szept. 30-án találkozott.

20 Kádár Jánost 1951-ben valóban letartóztatták és bebörtönözték. 1954-ben rehabilitálták. Nem viselt hivatalt a Hazafias Népfrontban.

21 A Gerő Ernő, Apró Antal, Hegedüs András, Kádár János és Kovács István összetételű magyar párt- és kormánydelegáció valójában 1956. okt. 15-én érkezett Belgrádba. Okt. 22-én a bélyei kastélyban írtak alá a Magyarország és Jugoszlávia viszonyát normalizáló közös közleményt.

22 A Petőfi Kör. 1956. okt. 22-én a Budapesti Műszaki Egyetem hallgatói 16 pontból álló követeléslistát fogalmaztak meg.

koronás címer visszakerülését a nemzeti zászlóra, a magyar gazdaság átszervezését, Magyarország kizárólagos rendelkezési jogát uránlelőhelyei felett és a kereskedelmi egyezmények felülvizsgálatát.

6. Ez a békés tüntetés estére az államrendőrséggel vívott fegyveres összecsapássá fajult. A fegyveres felkelés dacára, Gerő főtitkár összehívta a párt Központi Bizottságának²³ ülését, és október 24-én a hajnali órákban bejelentette, hogy Hegedüs András helyére Nagy Imrét nevezik ki miniszterelnöknek. Míg Gerő főtitkár rádióadásban arra kérte az embereket, hogy támogassák a Népköztársaságot és a Pártot, Nagy Imre miniszterelnök továbbment, és demokratikus változásokat és három hónapon belül általános választásokat ígért. A helyzet azonban irányíthatatlanná vált; Budapest legtöbb körzetében harcok dúltak a felkelők és a hadseregnek a fennálló rendet támogató tagjai által megerősített rendőrség között. A rendkívüli helyzetre való tekintettel és az alkotmányos eljárást figyelmen kívül hagyva, Gerő főtitkár felszólította a Vörös Hadsereg²⁴ Magyarországon állomásozó egységeit, hogy segítsenek a felkelés leverésében. Egész nap harcok dúltak a fővárosban és az ország nyugati és északi körzeteiben, és bár ismételten felszólították a felkelőket a fegyverletételre, miközben teljes amnesztiát ígértek, a főváros központi része kivételével nem jártak sikerrel.

7. Október 25-től a helyzet egyre bonyolultabbá vált. Egyrészt a felkelés vidéken felerősödött, főleg az osztrák határ mellett Nyugat-Magyarországon, ahol több város vezetését is átvették a helyi csoportok. Másrészt Budapesten a rádión keresztül ismételten felszólították a felkelőket, hogy tegyék le a fegyvereiket, azt a látszatot kelteve, hogy anarchikus állapotok uralkodnak és azt állítva, hogy helyenként fasiszta elemek is jelen vannak a felkelők között.

8. Az, hogy a felkelés támogatottsága milyen széles körű, október 28-án vált láthatóvá, amikor bejelentették, hogy a kommunista, de szenvedélyesen Rákosi-ellenes Kádár János kerül Gerő helyére a főtitkári posztra,²⁵ és a nem kommunista parasztpártok két, börtönből nemrég szabadon bocsátott tagját, Tildyt, a Magyar Köztársaság 1945 és 1948 közötti elnökét és Kovácsot, a Kisgazdapárt vezetőjét, meghívták a kormányba.²⁶

23 Helyesen: Központi Vezetőség.

24 A Munkás-Paraszt Vörös Hadsereg 1918-tól volt a Szovjetunió (1922. decemberig Szovjet-Oroszország) hadseregének hivatalos elnevezése. 1946-ban nevét Szovjet Hadseregre változtatták.

25 Kádár János 1956. okt. 25-én – Gerő felmentését követően – az MDP Központi Vezetőségének első titkára lett, okt. 28-tól a KV újonnan létrehozott elnökségének elnöke.

26 Tildy Zoltán 1945–1948-ban a Független Kisgazdapárt elnöke, 1945–1946-ban miniszterelnök, 1946–1948-ban köztársasági elnök volt. 1948 júliusában lemondatták, és 1956-ig házi őrizetben tartották. Kovács Béla 1945–1947-ben a Független Kisgazdapárt főtitkári tisztét töltötte be. 1947. febr. 25-én a szovjet hatóságok letartóztatták, majd bírósági tárgyalás nélkül húszévi kényszermunkára ítélték. 1955 őszén szállították haza a Szovjetunióból, és 1956 áprilisában szabadult.

9. Október 28-án, a Biztonsági Tanács Franciaország, az Egyesült Királyság és az USA képviselőinek kérésére összeült, hogy megvizsgálja a magyarországi helyzetet (S/3690). Kós Péternek, Magyarország képviselőjének álláspontja szerint a magyarországi események tisztán belpolitikai jellegűek, és ezért azok Biztonsági Tanács általi megvitatását az Egyesült Nemzetek Egyezménye kifejezetten tiltja. Azonban az ülés idejére már lezajlottak a fent említett változások, és másnap, október 29-én Kóst visszahívták Budapestre.²⁷ November 1-jén Nagy miniszterelnök azzal a kéréssel fordult a főtitkárhoz, hogy vegye fel az ENSZ Közgyűlés napirendi pontjai (A/3251) közé „Magyarország semlegességének és ezen semlegesség négy nagyhatalom általi védelmének” kérdését.²⁸

II.

Politikai és Biztonsági Tanácsi Ügyosztály

Bizalmas

1956. december 10.

Feljegyzés a magyarországi felkelés menetéről²⁹

1. Naponta látnak napvilágot új információk az október 23-i felkelés óta végbement kaleidoszkopikus magyarországi eseményekről. Most már világosabban át lehet tekinteni, hogyan is zajlottak az események, és a rendelkezésre álló információk feldolgozása után, kellő biztossággal be lehet majd mutatni a felkelésnek és leverésének általános kereteit.

2. Budapesten, Európa egyik legnagyobb kulturális központjában, október 23-án, kedden délután, a Petőfi Irodalmi Társaság és az Egyetemi Ifjúsági Klub tüntetett Bem tábornoknak, az 1848-as függetlenségi harc lengyel hőséneke emlékműve előtt, hogy ezúton fejezzék ki támogatásukat a lengyelországi Gomułka-rezsim iránt. Azonban ez a tüntetés, amelyen a lakosság sok más rétege is részt vett, az erősen felfűtött érzelmi légkör hatására népi, nemzeti gyűléssé alakult, amely hangosan követelte a szabad országos választásokat, a sajtószabadságot, a Szent István-koronás címer visszakerülését a nemzeti zászlóra, a magyar gazdaság átszervezését, Magyarország kizárólagos rendelkezési jogát uránlelőhelyei felett és a kereskedelmi egyezmények felülvizsgálatát.

3. Ez a békés tüntetés estére az államrendőrséggel vívott fegyveres összecsapássá fajult. A fegyveres felkelés láttán, Gerő főtitkár összehívta a párt Központi Bizottságának ülést.³⁰ Október 24-én a korai órákban, látszólag rögtön éjjel

27 Noha Kós Pétert 1956. okt. 29-én valóban leváltották, ennek oka nem az ő előző napi nyilatkozata volt. Az ugyanis a Nagy Imre-kormány akkori hivatalos álláspontját tükrözte.

28 Ld. a 14. jegyzetet.

29 A dokumentum levéltári jelzete: UNARMS, S-0188-0006-03. Political and Security Council Affairs reports (Protitch reports) – Hungary (10/12/1956). Note on the course of the insurrection in Hungary, 10 December 1956, DPSCA, confidential. 10 oldal.

30 Helyesen: Központi Vezetőség.

után bejelentette kollégáinak, hogy a szovjet erőktől segítséget kért, ugyanakkor hozzájárult ahhoz, hogy Hegedüs András helyére Nagy Imrét nevezzék ki miniszterelnöknek. Másnap a budapesti rádió bemondta, hogy Nagy Imre hívta be a szovjet csapatokat, amely bejelentés kezdetben rontotta az új miniszterelnök hitelét a lakosság szemében. Azonban a helyzet lényegében kezelhetetlenné vált; Budapest legtöbb körzetében harcok dúltak a felkelők és a hadsereg bizonyos rendszerhű elemei által erősített rendőrség között. Egész nap harcok dúltak a városban, az ország nyugati és északi körzeteiben. A főváros központi része kivételével a fegyverletételre szólító és teljes amnesztiát ígérő ismételt felhívásokra nem érkezett válasz.

4. Október 25-étől, úgy tűnik, széles körű felkelés bontakozott ki, amely a biztonsági rendőrség, a hadsereg rendszerhű egységei és a kormány által behívott Vörös Hadsereg ellen irányult. Úgy tűnik, a hadsereg és a rendőrség jelentős része csatlakozott a felkelő munkásokhoz és egyetemi diákokhoz, két nap múlva már ellenőrzésük alá vonták Budapest egy részét, Magyarország nyugati, északnyugati és északkeleti körzeteit. Az ország fennmaradó területein általános sztrájk lett úrrá, amelynek résztvevői kijelentették, hogy csak akkor hajlandók abbahagyni, ha a szovjet csapatokat kivonják, és ha a kormány garantálja, hogy az ország és gazdasága mentes marad a külső beavatkozástól.

5. Október 25-én, Gerőt Kádár János váltotta fel a párt főtitkári posztján. Egyeztetések kezdődtek a régi politikai pártok vezetőivel annak reményében, hogy kielégíthessék a felkelők követeléseit. Láthatóan a Kommunista Párt Központi Bizottsága³¹ előző napi döntésének megfelelően, október 27-én kinevezték a Nagy-kormány új minisztereit. A korábbi Kisgazdapárt két vezetője, Tildy Zoltán és Kovács Béla államminiszter és mezőgazdasági miniszter lettek. A Párt Központi Bizottsága abba is beleegyezett, hogy a gyárakban munkástanácsokat válasszanak – ez, úgy tűnik, spontán adódott a felkelésből. Nagy Imre bejelentette, hogy tárgyalásba kezd a Szovjetunió képviselőivel csapataik kivonásáról – amivel újabb engedményt tett a nép sürgető követelésének.

6. A harcok október 28-ra kezdtek alábbhagyni, a forradalmi sereg legyőzte a rendszerhű egységeket, miközben a Vörös Hadsereg, a tárgyalásoknak megfelelően, megkezdte a visszavonulást az ellenállás központjaiból. Nagy Imre bejelentette, hogy a szovjet erők az új rendfenntartó hatalom megalakulása után elhagyják az országot. A megyeszékhelyeken és vidéki városokban az új munkástanácsok és forradalmi bizottságok gyakorolták a hatalmat. Ezek a tanácsok küldöttiségeket indítottak Budapestre, hogy a boldogtalan miniszterelnökre rákényszerítsék legkülönbébb ellentmondásos követeléseiket.

7. Nagy Imre, miután ilyen nyomással találta magát szembe, október 30-án változtatott a kormány összetételén. Magán, Kádáron és Losonczy Gézáon kívül minden kommunista elveket valló tagot lecserélt egészen más politikai színezetű személyiségekre. Így felmentette posztjáról Horváth Imre külügyminisztert,

31 Helyesen: a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége.

Münnich Ferenc belügyminisztert, Gansa Károly³² honvédelmi minisztert, Apró Antalt és Erdei Ferencet, a Minisztertanács elnökhelyetteseit és másokat.³³ November 3-án a Minisztertanács tagjai voltak: Nagy Imre, mint elnök és külügyminiszter; Tildy Zoltán, a Kisgazdapárt volt titkára és 1948-ban a Magyar Köztársaság elnöke; Kovács Béla, a Nemzeti Parasztpárt volt titkára;³⁴ Kéthly Anna, a Szociáldemokrata Párt volt titkára; Kelemen Gyula, ismert szobrász; Szabó István (Nemzeti Parasztpárt); Fischer József (szociáldemokrata); Farkas Ferenc és Bibó István. Maléter Pál ezredes, a felkelés egyik hőse lett a védelmi miniszter.³⁵

8. A forradalom e három napja alatt, november 1–3-ig, minden politikai vezető sok időt fordított az 1947 óta nem működő pártok újjáteremtésére. Kéthly Anna, a Szociáldemokrata Párt előző napon megválasztott elnöke Bécsbe utazott, hogy részt vegyen a Szocialista Internacionálé ülésén. Újra megjelentek a régóta betiltott újságok. Kádár János november 1-jén tartott beszédében bejelentette a Magyar Szocialista Munkáspárt megalakulását. Az új Központi Bizottság tagjai között ott volt Nagy Imre, Kopácsi Sándor, Lukács György és Szántó Zoltán.³⁶ A párt a következő elveket szándékozott képviselni: (a) Magyarország függetlensége; (b) a demokratikus-szocialista vívmányok megőrzése; (c) a marxista-leninista tanítások elfogadása, de a történelem igényeihez és az ország gazdasági szükségleteihez igazítva; (d) az ellenforradalmi tevékenység megakadályozása; a szovjet hadsereg kivonása. A beszéd hangsúlyozta, hogy fontos a munkások érdekében elért eredmények megtartása és a népköztársaság védelme a reakciós elemek általi kizsákmányolástól. A semlegességről vagy a Varsói Szerződés felmondásáról nem esett szó.

9. A népi mozgalmaknak a miniszterelnökre gyakorolt nyomása nemcsak kormánya átalakításában tükröződött, hanem érezhető volt a Szovjetunió irányában tanúsított magatartásán is. Nagy Imre november 1-jén azzal a kéréssel fordult a főtitkárhoz,³⁷ hogy vegye fel a következő pontot a Közgyűlés napirendi pontjai közé: „Magyarország semlegességének kérdése és ezen semlegesség négy nagyhatalom általi védelme”. Másnap jegyzékeket küldtek a szovjet nagy-

32 Helyesen: Janza Károly.

33 1956. okt. 30-án a minisztertanácson belül Kormánykabinet néven szűkebb testület létesült, amelynek tagja volt Nagy Imre, Tildy Zoltán, Kovács Béla, Erdei Ferenc, Kádár János és Losonczy Géza. A Szociáldemokrata Párt részére fenntartottak egy helyet a testületben.

34 Ld. a 26. jegyzetet.

35 Az 1956. nov. 3-án átalakított Nemzeti Kormány összetétele a következő volt: miniszterelnök és külügyminiszter Nagy Imre, államminiszterek: Tildy Zoltán, Kovács Béla, B. Szabó István (FKgP), Bibó István, Farkas Ferenc (Petőfi Párt), Kádár János (távollétében, névlegesen), Losonczy Géza (Magyar Szocialista Munkáspárt), Fischer József, Kelemen Gyula, Kéthly Anna (SZDP), valamint a vezérőrnaggyá előléptetett Maléter Pál, a honvédelmi miniszter. Az előző kormány valamennyi miniszterét felmentették. Kelemen Gyula nem volt „ismert szobrász”.

36 1956. okt. 31-én az MDP Elnöksége kimondta a párt feloszlását és Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) néven új párt létrehozását. Az alapító kongresszus előkészítésére Donáth Ferenc, Kádár János, Kopácsi Sándor, Losonczy Géza, Lukács György, Nagy Imre és Szántó Zoltán részvételével Intéző Bizottság alakult.

37 Dag Hammarskjöld ENSZ-főtitkárhoz.

követséghez a Varsói Szerződés felmondásáról, Magyarország semlegességének kinyilvánításáról és a szovjet csapatok kivonásáról.³⁸ Tildy egy nappal később azt hangsúlyozta, hogy a szovjet intervenciót eredetileg a Gerő-Hegedüs-kormány kérte; hogy ezt a kérést a Nagy Imre-kormány hatalomra kerülése után visszavonta; és így „a szovjet csapatok beavatkozásának megszűnt minden jogi és politikai alapja”.

Az október 30. és november 4. közötti helyzetet jellemző legellentmondásosabb probléma az ún. „ellenforradalmi” elemek ereje volt. Kádár rámutatott a veszélyre, amit ezen elemek jelentettek, valamint arra, hogy a Nagy-kormány képtelen visszaszorítani azokat, így igazolva új kormány alakításának szükségességét. Egy forradalmi helyzet ingadozó elemeiről lehetetlen pontos leírást adni, és az „ellenforradalmi” elemek erejét sem lehet pontosan felmérni. Rejtélyes alakok jelentek meg, és különös helyzetekbe kerültek – nevezetesen, Dudás József támadást intézett a külügyminiszter ellen. Úgy tűnik, hogy a Kádár külön említésére kiválasztott „ellenforradalmárt” jogosan tartóztatták le november 3-án.³⁹ Mindazonáltal a helyzet korántsem volt ellenőrizhető. A Kommunista Párt⁴⁰ szétesett. Az új forradalmi csoportokban láthatóan nem volt katonai összeforrottság. Az október 23-i felkelés desztalinizációs követelés volt, amellyel mindenki egyetértett. Az új „semlegességi” követelések minden téren függetlenséget jelentettek a Szovjetuniótól.

10. November 4-én hajnalban szovjet erők nyomultak be a fővárosba, és a Magyarországon állomásozó szovjet erők határon túli csapatokkal és repülőgépekkel erősítve támadták a Magyar Forradalmi Hadsereg több állását. November 5. estéjére, a jelentések szerint, az ellenállást néhány pont kivételével, mint pl. a Duna fölötti Gellérthegy és Pécs térsége, legyűrték. A szovjet erők kivonásáról tárgyaló magyar katonai küldöttséget, köztük Maléter tábornok honvédelmi minisztert, a jelentések szerint letartóztatták.

11. A szovjet erők katonai akciójával egy időben kikiáltották az új kormányt Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány néven. Összetétele a következő volt:

Kádár János, miniszterelnök

Münnich Ferenc, miniszterelnök-helyettes, a fegyveres erők és a közbiztonsági ügyek minisztere

38 1956. nov. 1-jén délután a Kormánykabinet Jurij Vlagyimirovics Andropov szovjet nagykövet jelenlétében felmondta a Varsói Szerződést, és kinyilvánította Magyarország semlegességét. A döntésről szóbeli jegyzéket adtak át. Nov. 2-án Nagy Imre miniszterelnök többször tiltakozott Andropovnál a szovjet csapatok bevonulása és Budapest körülfűzése ellen.

39 Dudás József valóban ilyen „rejtélyes alak” volt: 1956. okt. 29-én létrehozta a II. kerületi nemzeti bizottságot. Embereivel megszállta a Szabad Nép székházát, és lapot indított Magyar Függetlenség címmel. Szervezetének az Országos Nemzeti Forradalmi Bizottság nevet adta, noha nem rendelkezett országos hálózattal. Okt. 30-án tárgyalta Nagy Imrével, de nov. 3-ig folyamatosan bírálta a kormányt. Több kísérletet tett ellenkormány felállítására. A kormányhoz hű erők kétszer is letartóztatták neki tulajdonított cselekmények, ill. álhírek miatt.

40 Helyesen: Magyar Dolgozók Pártja.

Marosán György, államminiszter
 Horváth Imre, külügyminiszter
 Kósa István,⁴¹ pénzügyminiszter
 Apró Antal, iparügyi miniszter
 Dögei Imre, földművelésügyi miniszter
 Rónai Sándor, kereskedelemügyi miniszter

Bejelentették, hogy az új kormány felkérte a szovjet hadsereg parancsnokságát, hogy segítsenek letörni „a reakció sötét erőit”.⁴²

12. A budapesti rádió, mielőtt az új kormány ellenőrzése alá került volna, többször is közvetítette angol, francia és német nyelven a Nagy-kormány utolsó üzenetét, miszerint a szovjet csapatok támadást indítottak a főváros ellen „azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy megdöntsék a törvényes magyar demokratikus kormányt”; a magyar csapatok harcban állnak; és a magyar kormány a helyén van. Később, a nap folyamán Nagy Imre több munkatársával a jugoszláv nagykövetségre menekült.

13. Az új kormány pontos eredetét továbbra is homály fedi, az erről szóló hírek még igazolásra várnak. Kádár János a november 9-i sajtókonferencián jelezte, hogy már november 1-jén, a Magyar Szocialista Munkáspárt megalakulását követően szakított a Nagy-kormánnyal. Kádár kormányát és programját – ismét csak úgy tűnik – először nem Pestről jelentették be, mert annak rádiója még a Nagy-kormány ellenőrzése alatt állt, hanem a Tisza menti, Budapesttől délkeletre fekvő Szolnokról, kevéssel hajnali öt óra előtt. A kormány közvetlen célja, mint azt Kádár János egy héttel későbbi beszédében kifejtette, „minden erővel, a szovjet csapatok segítségét is igénybe véve, gátat vetni az ellenforradalmi hullámnak”, akik nélkül „a kommunista munkások, parasztok és értelmiségiek aktív tömegét” lemészárolták volna.⁴³ A helyzet aligha adott lehetőséget az alkotmányos eljárás formáságainak betartására: két hét múlva az új kormány felszólította Nagy Imrét és társait kormánybeli posztjukról való hivatalos lemondásuk benyújtására, cserében garantálnák, hogy szabadon elhagyhatják a jugoszláv nagykövetség épületét. Úgy tűnik, az alkotmányos eljárás megsértését november 9-én orvosolták, amikor is az Elnöki Tanács elismerte a Magyar Munkás Kormányt,⁴⁴ mint a Népköztársaság legfelsőbb szervét.⁴⁵

14. Kormányának megalakulása óta tett politikai kijelentéseiben Kádár János törekedett nem elítélni, inkább igazolni az október 23-i felkelést és olyan

41 Helyesen: Kossa István.

42 A Kádár-kormány 1956. nov. 4-i felhívását közli: A „Jelcin-dosszié”. Szovjet dokumentumok 1956-ról. Szerk. Gál Éva–Hegedűs B. András–Litván György–Rainer M. János. Bp. 1993. (56) 89–92. Vö. *Szakolczai A.*: i. m. 77.

43 Ld. Nem azért vagyunk felelős poszton ilyen nehéz időkben, hogy szépeket mondjunk, hanem azért, hogy igazat mondjunk és a nép érdekében cselekedjünk. Kádár János elvtárs, a forradalmi munkás-paraszt kormány miniszterelnökének beszéde. Népszabadság 1956. nov. 12. 2.

44 Vagyis a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányt.

45 Az Elnöki Tanács ennek érdekében 1956. nov. 9-én törvényerejű rendelettel módosította az alkotmányt.

célkitűzéseket meghirdetni, amelyek kifejezésre juttatják kormánya egyértelmű elhatárolódását a korábbi kommunista rezsim politikájától. November 11-én tartott, alaposan kidolgozott beszédében az október 23-i felkelés okának a „Rákosi-klikk által elkövetett súlyos bűnöket” nevezte.⁴⁶ A múlt megtagadásának talán legszembetűnőbb jele a Kossuth-címer, mint hivatalos köztársasági címer elfogadása volt november 9-én.

15. A Kádár-kormány politikájáról szóló legkidolgozottabb nyilatkozatot rögtön a hatalomra kerülése után tették közzé. E felhívásában a Kádár-kormány nyíltan elismerte, hogy a „dolgozók élete még távolról sem olyan, amilyennek kell lennie egy szocializmust építő országban”, és hogy sok hibát és törvénysértést követtek el, amely jogos elégedetlenséget váltott ki a munkások részéről. A megállapítás szerint, a fiatalság nagy része becsületes, hazafias okokból csatlakozott a forradalmi mozgalomhoz; támogatták Magyarország politikai és gazdasági felépítésének további demokratizálódását, hogy „ezzel biztosítsák hazánkban a szocializmus alapjainak megszilárdítását”. Szintén követelték, hogy „Magyarország erősödjön és virágozzon, hogy szabad, szuverén állam legyen, amely barátságot tart fenn a többi szocialista országgal”. Azonban a reakciók felkeltek a népi demokratikus rendszer ellen; céljuk az volt, hogy visszaadják a gyárakat és üzemeket a tőkéseknek és a földet a földesuraknak. Ezért véget kellett vetni annak, hogy „ellenforradalmi erők garázdálkodnak”. A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány azért alakult meg, hogy megvédje „a népi demokrácia vívmányait”, és hogy hazánkban „erős kormánya legyen..., amely alkalmas arra, hogy kivezesse az országot súlyos helyzetéből”.

16. Az új kormány programja 15 pontból állt:

(1) „Nemzeti függetlenségünk és országunk szuverenitásának biztosítása”;

(2) „Népi demokratikus és szocialista rendszerünk megvédése”, „előrehaladásunk biztosítása a szocialista építés útján”;

(3) „A rend helyreállítása”. A kormány bejelentette: „nem tűri meg, hogy a dolgozókat bármi ürügy alapján üldözzék azért, mert a legutóbbi idők eseményeiben rész vettek”;

(4) „Szoros baráti viszony megteremtése minden szocialista országgal, a teljes egyenjogúság, a kölcsönös be nem avatkozás elvei alapján. Ugyanez az elv szabályozza a kölcsönös előnyt biztosító gazdasági és kölcsönös segítségi kapcsolatainkat.”

17. A további pontok a belső fejlődéssel foglalkoztak. Így ígéretet tettek a dolgozók életkörülményeinek javítására; a gazdasági tervek felülvizsgálatára; a bürokrácia megszüntetésére; a munkásigazgatás megvalósítására a gyárakban; a mezőgazdasági termelés fejlesztésére; a kötelező beszolgáltatások megszünteté-

---

46 Kádár János beszédének vonatkozó része így hangzott: „Egyetértésnek kell lenni abban, hogy az október 23-án megindult népmozgalom alapvető oka azokban a súlyos hibákban és bűnökben keresendő, amelyeket az ország és a párt vezetésében döntő befolyással bírt Rákosi-klikk követett el az ország dolgozóinak kárára.” Ld. Nem azért vagyunk felelős poszton i. m. 1.

sére; az igazgatási szervek demokratikus választásának biztosítására; a kisiparnak és kiskereskedelemnek nyújtott támogatásra.

18. A szovjet csapatokkal kapcsolatban a program a következőképpen fogalmazott:

„A magyar kormány a rends a nyugalom helyreállítása után tárgyalásokat kezd a szovjet kormánnyal és a Varsói Szerződés más résztvevőivel a szovjet csapatok Magyarország területéről való kivonásáról.”

19. A november 5-ét követő napokról továbbra is csak hiányosan áll rendelkezésre információ. A Kádár-kormány előtt álló egyik fő probléma az volt, hogy rávegyék a munkásokat a munka újrafelvételére. Ennek érdekében azoknak a dolgozóknak, akik november 10-ig újra munkába állnak, azt ígérték, hogy fizetésük 50%-át ezen a napon előre megkapják. A Kádár János és a Budapesti Munkástanács küldöttsége közti tárgyalások eredményeként a Tanács november 17-én, szombaton a munkába való visszaállásra szólított fel.⁴⁷ A Vas- és Fém-munkások Egyesülete november 17-én szintén beleegyezett a munka folytatásába. Az élelmiszeripari dolgozók az ezt követő napon álltak munkába. De 19-re a nehéziparban dolgozóknak még csak 20–50%-a tért vissza munkájához. Még ahol hajlandók is lettek volna a dolgozók a munkába való visszatérésre, ott is üzemanyaghány és szállítási gondok – és, a kormány szerint, terroristák – akadályozták a termelés újraindítását.

November utolsó napjaiban a magyar színtér megváltozott október közepéhez képest, mivel a meghatározó szerepet pillanatnyilag nem a Kádár-kormány játszotta, hanem az újonnan alakult munkástanácsok. E tanácsok helyzetét a terjedelmes 1956. november 21-i rendelet szabályozta, amely az ipari vállalatok, bányák stb. irányítását a munkások által közvetlen és titkos szavazással megválasztott munkástanácsokra bízta.⁴⁸ Vajon ez pusztán a törvényhozás látszatműve volt? Akkoriban nem úgy tűnt. Legalábbis nem ez volt a véleménye a Ganz Elektromos Művek képviselőjének a Budapesti Munkástanácsok képviselőinek a kormánnyal tartott november 25-i megbeszélésén. Beszédében, amelyben többnyire a kormányt marasztalta el, merészen azt állította: „A Munkástanácsok többé-kevésbé urai a helyzetnek... A Munkástanácsok ... magukénak tudhatják az emberek túlnyomó többségének bizalmát.” Az a tény, hogy a kormány nem engedélyezte november 21-én a munkástanácsok közgyűlését, újabb sztrájkhoz vezetett, amelynek elterjedtségét pontosan, úgy tűnik, nem lehet meghatározni.⁴⁹ A kormány, látszólag némi habozás után, november 25-én tanácskozást tartott a Budapesti Munkástanácsokkal azok kérésének engedve. November végén

47 1956. nov. 16-án a Nagy-budapesti Központi Munkástanács a sztrájkjog fenntartásával felhívást adott ki a munka másnap felvételére.

48 Valójában 1956. nov. 22-én adta ki az Elnöki Tanács a munkástanácsokról szóló törvényerejű rendeletét, amelyben megválasztásuk módjáról, szervezetükről és hatáskörükről intézkedtek.

49 1956. nov. 21-én sikertelen kísérlet történt Országos Munkástanács létrehozására. A helyszínnek kijelölt Nemzeti Sportcsarnokot szovjet páncélosok vették körül, ezért a gyűlést az Akácfa utcában tartották meg. Az incidens miatt 48 óráig tiltakozó sztrájkot hirdetett a Nagy-budapesti Központi Munkástanács.

a helyzet továbbra sem volt stabilnak mondható; a munkástanácsokra és az újjászületett szabad szakszervezetek működésére támaszkodó szocialista ipari demokrácia megteremtése maradt továbbra is a legfőbb kérdés Magyarországon. Ebben az értelemben, az október 23-i felkelés még korántsem tekinthető lefuttottnak, és továbbra is lehetett bízni abban, hogy az új erők győzedelmeskednek majd a „népi demokrácia” párt által dominált kommunista mintája felett.

III.

Politikai és Biztonsági Tanácsi Ügyosztály

Bizalmas
1957. január 4.

A legutóbbi magyar események⁵⁰

1. A magyarországi fejlemények legutóbbi szakaszára jellemző a kormány-
nak azon erőfeszítése, hogy statárium bevezetésével, az egyes munkásvezetők
bebörtönzésével és a területi munkástanácsok, főként a nagy politikai hatalom-
mal bíró Budapesti Központi Munkástanács feloszlatásával megtörje a munkás-
tanácsok hatalmát.

2. A Rákosi–Gerő-rezsimre adott válaszként, az októberi felkelés első nap-
jaiban létrejött munkástanácsok átvették a gyárak igazgatását, helyébe lépve a
Magyar Dolgozók (Kommunista) Pártja [sic!] helyi szervezeteinek és sejtjeinek.
A munkástanácsok – tisztán marxista intézmények – Nagy miniszterelnök teljes
támogatását élvezték, és egy hét múlva, november 4-én Kádár miniszterelnök is
kijelentette, hogy a munkástanácsok fogják megvalósítani a Magyar Népköztár-
saság igazi demokratizálását. Nemsokára azonban a munkástanácsok a területi
képviselési rendszeren keresztül kiterjesztették tevékenységüket az egyes vállala-
tok szűk keretein túlra, és politikai tárgyalásokba kezdtek a miniszterelnökkel.
Ha követeléseiket teljesítik, az állam politikai szerkezete nagymértékben meg-
változott volna.

3. Ekkor Münnich, a fegyveres erőkért és a közbiztonságért felelős minisz-
ter kijelentette, hogy a kormány nem tekintheti „a jelenlegi munkástanácsokat
teljes mértékben törvényesnek, mivel azokat rendkívüli körülmények között
hozták létre”, a dolgozók többségének részvétele nélkül. E körülményeket figye-
lembe véve, és hogy létezésükre jogalapot szolgáltatassanak, november 21-én tör-
vényerejű rendeletet adtak ki, amely meghatározta, mely vállalatoknál lehet azo-
kat létrehozni, és feladatkörüket az említett vállalatok igazgatására korlátozta.⁵¹

50 A dokumentum levéltári jelzete: UNARMS, S-0188-0006-05. Political and Security Council
Affairs reports (Protitch reports) – Hungary – developments (04/01/1957). The recent develop-
ments in Hungary, 4 January 1957, DPSCA, confidential. 7 oldal.

51 Az eredeti dokumentumban lévő lábjegyzet. „A törvényerejű rendelet többek között előírta,
hogy »munkástanácsot kell választani minden ipari vállalatnál, minden bányában, állami és

4. Azonban még e törvényerejű rendelet törvénybeiktatását követően sem voltak a munkástanácsok hajlandók a kormányhoz való hozzáállásukon változtatni, és a miniszterelnökkel folytatott későbbi tárgyalásaikban is visszatértek eredeti követeléseikhez, amelyek a következőket foglalták magukba: Nagy Imrét újból nevezzék ki miniszterelnökké, a belpolitikai rendszert szervezzék át több „szocializmuson alapuló” párt részvételével, írjanak ki szabad választásokat, a szovjet csapatokat azonnal vonják ki Magyarországról. A kormány, azzal a céllal, hogy megakadályozza az ezen és más politikai követelések melletti nyílt politikai tüntetést, betiltotta a munkástanácsok budapesti Sportpalotába [Nemzeti Sportcsarnokba] tervezett országos küldöttgyűlését, amely november 21-én került volna megrendezésre.

5. A Budapesti Központi Munkástanács 48 órás általános sztrájkra való felhívással válaszolt. Két nap múlva a Központi Munkástanács beleegyezett a munka azonnali felvételébe, miközben „fenntartotta a sztrájkhoz való jogot” és „eredeti követeléseit”; a Tanács azt is fenntartotta, hogy szükség van a tárgyalások haladéktalan folytatására e kérdéseket illetően. A Tanács követelte a Munkástanácsokról szóló törvényerejű rendelet azonnali módosítását, amely előírná a vállalatigazgatók munkások általi megválasztását és munkástanácsok felállítását minden olyan intézményben, ahol a munkások szükségesnek ítélik, ideértve az országos és helyi közigazgatást is.

6. November 25-én, a minisztériumok vezetőinek, a nagyobb budapesti gyárak munkástanácsai képviselőinek és a szakszervezet vezetőinek közös konferenciáján egy budapesti erőmű képviselője nyíltan kijelentette, hogy Magyarországon „igazi hatalom” a hadseregen kívül a munkástanácsok kezében van, akik „rendelkeznek a tömegekkel” és az emberek túlnyomó többségének bizalmával. Követelte, hogy a kormány engedélyezze „gyári munkásörsegek” megszervezését, mivel „nemcsak a kormány szeretné, hogy a munkásosztály biztosítékát adja annak, hogy nem engedi a fasizmus visszatérését Magyarországra, hanem a munkásosztály is – felfegyverkezésével – biztosítékot akar szerezni, hogy semmilyen más erő sem semmisíti meg a forradalom eredeti és igaz célkitűzéseit és az általa eddig elért sikereket.”

7. A sztrájk és a munkások passzív ellenállása és az elszórt lázadócsoportok számos ad hoc fegyveres támadása együttesen azt eredményezte, hogy a magyar gazdaság leállt, és a kormány arra kényszerült, hogy rendkívüli intézkedéseket tegyen a terrorizmus megfékezésére és a sztrájkvezetők letartóztatásának meg-

---

mezőgazdasági vállalatnál, köztük bizonyos állami intézményekben, mint pl. az állami vasutaknál, postánál és bizonyos ipari termelést folytató vállalatoknál». A továbbiakban a rendelet úgy szövelt, hogy a munkástanácsokat a vállalatok munkásai választják közvetlen titkos szavazással, és a tagok kétharmadának közvetlenül részt kell vennie a termelésben. A rendelet széles feladatkörrel ruházta fel a munkástanácsokat: jogosultak voltak »dönteni a vállalat legfontosabb ügyeiben« és a pénzügyekben. A munkástanácsok döntéseit az igazgató hajtja végre, a termelési folyamatok megszervezése »egyedül« az ő hatásköre. Kinevezéséről és felmentéséről a munkástanács előzetes jóváhagyását követően »a törvényben meghatározott felső állami szerv« dönt.”

könnyítésére. Így december 6-án, amikor a miniszterelnök és a munkástanácsok küldöttei között ismét holtpontra jutottak a tárgyalások, a kormány úgy döntött, hogy körülbelül húsz munkásvezetőt letartóztat abban a hitben, hogy ezáltal a beígért sztrájkot megtöri. A Budapesti Központi Munkástanács erre úgy válaszolt, hogy széles körben terjesztett egy olyan nyilatkozatot, amely szerint, ha a kormány továbbra is folytatja az „éjszakai vadászatot” a munkásokra, akkor a kormány ellen kell fordulniuk, általános sztrájkot hirdetve, amely vérfürdőhöz és egy újabb nemzeti tragédiához vezethet.

8. Három nap múlva a Budapesti Központi Munkástanács 48 órás általános sztrájkot hirdetett december 10-én éjfélről kezdődően, mivel a kormány semmibe vette a magyar munkások közösségét. A kormány, azonnali válaszként, feloszlatta a Budapesti Központi Munkástanácsot és minden más területi tanácsot arra hivatkozva, hogy működésük hátterében nem áll jogszabályi rendelkezés, és mert tagjaik közé ellenforradalmárok szivárogtak, akik a kormány hatalmát akarják elbitorolni. Ezzel egy időben hatályba lépett a rögtönítélő bíraskodás – bárkire, akinél fegyvert találtak, azonnali kivégzés várt. Rögtönítélő bíróságokat állítottak fel az olyan bűncselekmények tárgyalására, mint a „fegyveres akciók”, gyilkosság és fosztogatás.⁵²

9. Ezen szigorú intézkedésekkel párhuzamosan, a kormány ismét életre kívánta kelteni a Kommunisták Pártját, amely „Magyar Szocialista Munkáspárt” néven szerveződött újjá,⁵³ és próbálta közelíteni a pártot a szakszervezeti mozgalomhoz. Így a kormány felkéri a szakszervezeti vezetőket és más szakértőket, hogy – a munkástanácsok képviselői mellett – tanácsadói minőségben járjanak el az új ipari bizottságokban, amelyeket azzal a céllal állítanak fel, hogy tanulmányozzák az ipari termelés újraszervezésének módjait és eszközeit. E megfigyelő csoportok megalakítása szorosán követte a Magyar Szocialista Párt⁵⁴ Központi Bizottsága programjának bejelentését.

10. Úgy tűnik, hogy a Területi Munkástanácsok széles körben való felállítását szorgalmazó mozgalmat, amely az ellenállás egyik formája volt Kádár miniszterelnök „demokratikusabb” rendszerével szemben, sikerült megállítani. Arra azonban semmi sem utal, hogy a mozgalom megfékezése nagymértékben meggyengítette volna az egyes munkástanácsok hatalmát, amelyek láthatóan jelentős mértékben befolyásolják a termelés eredményességét, a munkából való távolmaradást, munkalassítást vagy akár a terrorizmus eszközét is felhasználva. Ugyan-

52 Az 1956. dec. 8-án reggeltől az Építők Székházában üléselő Nagy-budapesti Központi Munkástanács a következő határozatot hozta: „A munkásság által átadott memorandum [a Kádár-kormány] semmibe vette, és arra nem válaszolt [...] ezért kimondják és elrendelik az egész országra kiterjedő 48 órás sztrájkot, folyó hó 11-én 0 órától 12-én 24 óráig bezáróan.” Ld. 1956 kézikönyve. Kronológia i. m. 274. A kormány válaszul törvényen kívül helyezte a területi – kerületi, megyei, városi – munkástanácsokat, így a Nagy-budapesti Központi Munkástanácsot is. 10-én országsszerte megkezdődött a 48 órás általános sztrájk. Az Elnöki Tanács aznap 18 órától elrendelte a statáriális bíraskodást.

53 Ld. a 36. jegyzetet.

54 Helyesen: Magyar Szocialista Munkáspárt.

akkor egész december hónapra inkább a munkába való visszatérés volt a jellemző a munkások közvetlen szükségleteinek és annak köszönhetően, hogy megértették, a hosszan tartó alacsony termelési szint széles körű munkanélküliséghez és gazdasági káoszhoz vezetne.

11. Említésre méltó, hogy a december 13-ára meghirdetett általános sztrájk nem valósult meg. A sztrájk meghirdetését a munkástanácsok két kiemelkedő vezetőjének, Rác Sándornak és Bali Sándornak a letartóztatása követte, akiket azzal vádoltak, hogy az egykori Budapesti Központi Munkástanácsot az ellenforradalom eszközévé tették.⁵⁵ Sok munkástanács megtagadta a sztrájkot, a két munkásvezető elfogatását azonban erősen kifogásolták, és újabb követeléseket terjesztettek a kormány elé. A csepeli munkások esetében ezek a következők voltak: (a) a javasolt új igazságos bérezési rendszer bevezetése; (b) a munkástanácsok joga arra, hogy kiválasszák a csepeli üzem különböző ágazatainak vezetőit; (c) munkásújság engedélyezése és (d) hogy minden, munkást érintő letartóztatást a letartóztatás időpontjában a munkástanács tudomására kell hozni. Az ilyen követelések és a velük egyidejű munkalassítások az ipari üzemekben és a bányákban számos alkalommal előfordultak válaszként a munkásvezetők letartóztatására. A legutóbbi eset a Tatabányán január 3-án bejelentett sztrájk, amely a bányászok 75%-át tartja távol a bányáktól.

12. A munkásokkal ellentétben, ugyanebben az időszakban, a magyar parasztság helyzetét általában a nyugalom jellemezte. Miután a parasztokat biztosították, hogy a kötelező terménybeszolgáltatás rendszere véget ért, és hogy garantálják az egyéni gazdálkodáshoz való jogukat, készek voltak együttműködni a kormánnyal a mezőgazdasági termékek előállítására és biztosítására terén. Problémák merültek fel a szövetkezeti területek felosztásánál, különösen ott, ahol a kollektivizálást a Rákosi-rendszer idején kényszerítették a parasztságra. Ezekben az esetekben a kormány félt, hogy a kollektív gazdaságok megszüntetése a mezőgazdasági termelés csökkenését eredményezné, és felhívást tett közzé, amelyben türelemre szólították fel a parasztságot, nehogy a jövő évi termést tönkretegyék.

13. Nemcsak a munkástanácsok, hanem a lakosság más része is, főleg az értelmiségiek követelték Nagy Imre hatalomba való visszatérését vagy legalább a kormány összetételének kibővítését a nép bizalmát élvező új emberekkel. Annak ellenére, hogy Kádár János november 26-i bejelentése óta nem volt hivatalos utalás arra, hogy a rend helyreállítása után a kormányt kibővítenék nem kommunista tagokkal is, joggal hihető, hogy erre a bővítésre sor kerül majd a belső stabilitás megszilárdulását követően. A letartóztatások és a rögtönítélő bíróságok által tárgyalt ügyek számának csökkentésére irányuló erőfeszítések, a Rákosi-rendszer alatt aktív szerepet vállaló magas rangú tisztviselők és rendőri személyzet soraiban végzett szisztematikus tisztogatás, a szovjet csapatok városokból való

⁵⁵ 1956. dec. 11-én Bali Sándort és Rác Sándort Kádár Jánossal folytatandó tárgyalás ürügyén a Parlamentbe kérték, és ott letartóztatták.

kivonásáról szóló legutóbbi bejelentés azt jelzik, hogy a kormány hajlandó bármilyen működőképes elképzelést elfogadni, amely biztosítaná a politikai stabilitást és a gazdaság helyreállítását, amennyiben az nem ássa alá a szocialista állam alapjait. Most úgy tűnik, hogy a munkanélküliség és az infláció elkerülhetetlen következményei a felkelésnek és a sztrájkoknak, és a kormány leküzdhetetlen feladattal találná szemben magát, ha nem számíthatna az emberek teljes együttműködésére. Ezért várhatóan a kormány kész elfogadni a jelenlegi hatalmon kívül álló politikai személyiségek segítségét a politikai elégedetlenség terhének viseléséhez.

A dokumentumokat fordította: Zelnik Zsófia

GUSZTÁV KECSKÉS D.

INTERNAL RECORDS OF THE SECRETARIAT OF THE UNITED NATIONS IN CONNECTION WITH THE HUNGARIAN CRISIS IN THE AUTUMN OF 1956

During the Hungarian revolution of 1956, expecting that the United Nations (UN), the Security Council, the General Assembly or the Secretary General would play a significant role in international consolidation of the revolution was common in the society. Therefore, it is worth examining what attitude the management of the Secretariat of the United Nations maintained towards Hungarian affair. Due to the lack of a comprehensive monograph and an extensive study based on archival researches treating the Hungarian question of the period 1956–1963 within the UN in detail, the existing special literature cannot reveal it.

Regarding relation between Hungary and the UN, the internal records of the Secretariat are considered to form the largest and the most valuable collection of foreign source materials. They are mainly preserved in archives of New York, e.g. Archives and Records Management Section of the UN, and Rare Book and Manuscript Library of the Buttlar Library. Most documents of the collection were created between 1956 and 1963, and they relate to the attitude of the UN towards the Hungarian revolution. In that period, the world organisation deemed Hungary an international crisis zone which occupied, besides the Security Council and the General Assembly of the UN, several investigating commissions and specialized agencies (e.g. FAO [Food and Agriculture Organization], United Nations High Commissioner for Refugees, World Health Organization, UNICEF etc.), as well. In addition to the public papers of the UN produced by the above-mentioned bodies, we can learn about the creation process of the concerned documents, and plans elaborated to use them. From the point of view of the Secretary General, the analyses treating with the Hungarian revolution and the Kádár-regime following the suppression of the revolution were particularly important. The study includes three of these analyses. These confidential reports – dated on 2nd November 1956, 10th December, and 4th January 1957 – were made by the Department of Political and Security Council Affairs of the UN for the Secretary General in connection with the Hungarian case. The records reveal a decided difference between the opinions of the record creators and the Western diplomatic circles towards the Hungarian revolution. While the latter ones followed the order of Hungarian events with great sympathy, were indignant at the brutal military

intervention of the Soviets, and disapproved of the following Kádár-regime, experts of the Secretary of the UN, contrary to keeping up appearances of objectivity, gave utterance to their negative attitude. For instance, the UN officers thought that the developing conflict with the Soviet Union was due to the Imre Nagy-regime's "inability [...] to formulate a realistic policy that conforms with the rapidly evolving foreign policy of the USSR". Consequently, they cast the blame upon Hungarian society for extreme and offending nationalism against the Soviets. Separation from the Warsaw Pact on 1st November was indicated as a false step of the Hungarian government. In connection with the sanguinary intervention by the Soviet army, only rather restrained reports are available. The arbitrary measures of Kádár's, who returned to Hungary with Soviet tanks, the illegitimate takeover of power, and the following brutal steps against labour councils were understood appreciatively by them. Presumably, the reports were mainly written on the basis of official Hungarian sources in order to present the first months of the Kádár-regime.

For revealing the supposable presence of the allies and secret agents of the Soviets, and their effects on UN-institutions, further researches are required. Due to the three records in question, this study can be regarded as the first Hungary-related source publication relied on the strength of documents stored in the Archives and Records Management Section of the UN.